MÜ'MİNUN

﴿٢٣﴾ سُورَةُ الْمُؤْمِنُونَ

İşbu mü'minler suresi bilâ hilâf Mekkiyyedir. Ancak « حَتّٰٓى اِذَآ اَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمْ ـ الى ـ مُبْلِسُونَۢ » kavli kerîmi istisnâ edilmiştir.

Âyetleri : - Kûfide yüz on sekiz, diğerlerinde yüz on yedidir.

Kelimeleri : - Bin sekiz yüz kırk.

Harfleri : - Dört bin sekiz yüz seksendir.

Fasılası : - ن ۰ م harfleridir.

Tirmizî ve neseî ve gayrilerinin tahric ettikleri vechile Ömer İbnilhattan radıyallahü anh demiştir ki :

Resulüllah sallallahü aleyhi vesellem Hazretlerine vahiy nâzil olduğu zaman biz yanında arı vızıltısı gibi bir şey işidirdik, bir gün üzerine vahiy nâzil oldu, bir saat bekledik, derken açıldıve hemen Kıbleye dönüp ellerini kaldırdı «

اَللّٰهُمَّ زِدْنَا وَلَا تَنْقُصْنَا وَاَكْرِمْنَا وَلَا تُهِنَّا وَاَعْطِنَا وَلَا تَحْرِمْنَا وَاٰثِرْنَا وَلَا تُوثِرْ عَلَيْنَا وَارْضَ عَنَّا وَاَرْضِنَا » diye duâ etti sonra da « bana on âyet indirildi bunları ikame eden Cennete girecektir » dedi « قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۙ » diye on âyet kıraet buyurdu.

Bu Sûrenin başıyle evvelki Sûrenin âhirindeki münasebet de zâhirdir. Zira orada «

يَآ اَيُّهَا الَّذِينَ اٰمَنُوا ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ۚ » hıtabiyle verilen felâh ümidi burada tehakkuk ettirilmiştir. Ona yedi emr ile hıtam verilmiş, buna yedi vasf ile başlanmıştır. Şöyle ki :

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

﴿١﴾ قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ۙ﴿٢﴾ اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ
خَاشِعُونَ ۙ﴿﴾

sh:»3427

﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ۙ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ ۙ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ۙ﴿٦﴾ اِلَّا
عَلٰى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ۚ﴿٧﴾
فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ۚ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ۙ﴿٩﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ۘ﴿١٠﴾ اُولٰٓئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ۙ﴿١١﴾ اَلَّذِينَ يَرِثُونَ
الْفِرْدَوْسَ ؕ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Hakikat felâh buldu o mü'minler 1 Ki onlar namazlarında huşu'ludurlar 2 Onlar ki bîyhude işe, boş lâfa

bakmazlar 3 Onlar ki zekât vermek için çalışırlar 4 Ve onlar ki ırzlarını korurlar 5 Ancak zevcelerine ve kendilerinin milki olan cariyelerine karşı müstesnâ, çünkü bunlar levm olunmazlar 6 Kim de bundan ötesini ararsa işte artık onlar haddi aşanlardır 7 Ve onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riayetkârdırlar 8 Onlar ki namazlarının üzerine muhafızlık ederler 9 İşte onlardır o vârisler 10 Ki Firdevse vâris olacak, onda muhallad kalacaklardır 11

1. ﴿قَدْ اَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ Hakikat felâh buldu o mü'minler - FELÂH, murada zafer bulmatır. Hayırda beka diye de ta'rif edilmiştir.

sh:»3428

İFLÂH, felâha n3ail kılmak ma'nâsına geldiği gibi felâha girmek, ya'ni bizim ta'birimizle felâh bulmak ma'nâsına da gelir ki Kur'anda umumiyyetle bu ma'nâda vârid olmuştur. Burada Allah tealâ, yedi sıfatı cami' olan kimseler için felâhın muhakkak husulünü tebşir buyurmaktadır ki yedi sıfattan evvelkisi iymandır. (İymanın ta'rif ve tefsiri hakkında Sûrei Bakarede tafıslât geçmişti bak.)

İkincisi şudur: 2. ﴿اَلَّذِينَ هُمْ فِى صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ﴾ ki onlar namazlarında haşi'dirler. -Huşuu ba'zıları havf, rehbet gibi kalb fiillerinden olmak üzere ta'rif etmiş, ba'zıları da sükûn ve terki iltifat gibi cevarih fiillerinden göstermiştir. Doğrusu huşu', aslı kalbde, tezahürü bedende olmak üzere ikisini de cami'dir. Kalbe teallûk eden ciheti; azamet ve celâli rabbanî karşısında kendi küçüklüğünü göstererek nefsi emri hakka serfüru ettirecek ve edeb-ü ta'zîmden başka bir hatıraya iltifat etmiyecek surette kalbin son derece bir saygı hissi duymasıdır. Zâhiri teallûk eden ciheti de a'zai bedende bu hissin tezahüriyle bir sükûn ve sekînet hasıl olması ve gözlerinin önüne secde mevzıine bakıp, sağa sola, şuna buna iltifat etmemesidir. Binaenaleyh huşuun aslı, namazın şartlarından olan niyyetin kemaliyle, tezahüratı da namazın âdab ve mükemmilâtile alâkadardır. Hasenden ve İbni sirinden rivayet olunduğuna göre Resulullah ve eshabı namazda gözlerini Semaya kaldırırlardı, bu âyetin nüzulü üzerine önlerine eğdiler ve ıhtisari terk ettiler Buharî ve Müslimde Hazreti Aişeden rivayet olunur ki: Resulullaha namazda iltifattan suâl ettim buyurdu ki o bir ıhtilâstir ki Şeytan onu kulun namazından ıhtilâs eder.

Hakîmi Tirmizînin Kasim ibni Muhammed tarikıyle Esma binti Ebi Bekirden hazreti Aişenin validesi

sh:»3429

ümmi rûmandan tahric ettiği bir hadîste de müşarün'ileyha Ümmi rûman radıyallahü anha demiştir ki namazımda sallanıyordum, Ebû Bekir radıyallahü anh gördü beni öyle bir azarladı ki Resulullahı dinledim şöyle buyuruyordu: her hangi biriniz namaza durduğunda her tarafı sakin olsun, Yehûdiler gibi sallanmasın. Zira namazda sükûnı etraf namazın tamamındandır اهـ.

3. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ Ve onlar ki lâgivden çekinirler-bîhude kavl-ü fiilden sakınırlar 4. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكٰوةِ فَاعِلُونَ﴾ ve onlar ki zekâtın failleridirler-bundan mütebadir olan ma'nâ, mallarının zekâtını verirler demektir. Fakat ba'zıları bu ifadeye nazaran zekâttan murad, tehzib ve taharet ma'nası olduğunu söylemişlerdir. Maamafih zekât işini yaparlar demek nefsî, bedenî, malî zekâtın hesine de şamil olabilir. 5. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ﴾ Ve onlar ki ırzlarını hıfzederler 6. ﴿اِلَّا عَلٰى اَزْوَاجِهِمْ اَوْ مَا مَلَكَتْ اَيْمَانُهُمْ﴾ ancak zevcelerine veya milki yemin ile memlûklerine karşı müstesna ﴿فَاِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ zira bunlar levm olunmazlar 7. ﴿فَمَنِ ابْتَغٰى وَرَآءَ ذٰلِكَ﴾ artık bunun ilerisini istiyen olursa ﴿فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ işte onlar mütecavizdirler. -Bu âyetin zâhiri müt'anın dahi

hurmetini ifade eder. 8. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِاَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ Ve onlar ki emanetlerine ve ahidlerine riayet ederler. -Emanet yalnız mala munhasır değildir. Bütün tekâlifi şer'ıyye hukukullah ve hukukı ıbad, vekâletler, velâyetler, me'muriyyetler dahi emanetler cümlesindendir. Ahid de, gerek Allaha ve Peygambere ve gerek nâsa olan mukavelât ve teahhüdata şamildir.

sh:»3430

9. ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلٰى صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ Ve onlar ki namazları üzerine muhafızlık ederler - emaneti ilâhiyye cümlesinden olan farz namazlarını fevetmemek veya eksik bırakmamak için daima gözetirler de vaktı vaktına şurut ve adâbı ile kılmağa devam ederler ve namazlarını muhafaza etmek için mucahede ederler. 10. ﴿اُولٰٓئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ İşte onlar-ya'ni bu vasıfları haiz olan mü'minler - dir ancak o varisler - « ﴿اَنَّ الْاَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِىَ الصَّالِحُونَ﴾. ﴿تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا﴾» âyetleriyle beyan olunan mirasa sahibler, o hakka layıklar 11. ﴿اَلَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ﴾ ki Firdevse vâris olacaklar ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ onda muhalled kalacaklardır. - Ba'zıları Firdevs, Habeş lisanınca veya

Rumca Cennet demek olduğunu söylemişlerdir. Resuli ekrem sallallahü aleyhi vesellemden. Ebû Mûsel'eş'arî radıyallahü anh rivayet etmiştir ki «Firdevs, maksurei Rahmandır. Enhar ve eşcarı vardır». Ebû Ümame radıyallahü anh de şunu rivayet etmiştir. Allahdan Firdevsi isteyin, çünkü o Cennetlerin a'lâsıdır, ehli Firdevs Arşın gıcırtısını işitirler».

Bu suretle mes'ud insanların evsafını beyandan sonra Hâlık tealânın sun-u kudretini düşündürmek ve Âhıretin hakkolduğunu anlatmak için alel'umum insan cinsinin hılkati mebdeini ve tavrdan tavra fıtratte geçirmekte olduğu tekallübât-ü tehavvülâtı dokuz mertebe üzere göstererek buyuruluyor ki :

﴿١٢﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِى قَرَارٍ مَكِينٍ﴿﴾

sh:»3431

﴿١٤﴾ ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا

الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ ؕ فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِيْنَ ؕ ﴿۱۵﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُوْنَ ؕ ﴿۱۶﴾ ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُوْنَ ﴿﴾

Meali Şerifi

Şanım hakkı için biz insanı çamurdan, bir sülâleden yarattık 12 Sonra onu oturaklı bir karargâhta bir nufte yaptık 13 Sonra o nufteyi bir aleka yarattık. derken o alakayı bir mudga yarattık derken o kemiklere bir et giydirdik, sonra ona diğer bir hılkat neş'eti verdik, bak ne şanlı o Allah, yaratanların en güzeli 14. « اَحْسَنُ الْخَالِقِيْنَ ؕ » Sonra siz bunun arkasından muhakkak öleceksiniz 15 Sonra siz Kıyamet günü muhakkak ba'solunacaksınız 16

1 - 12. ﴿مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ طِيْنٍ ۚ﴾ Çamurdan bir sülaleden - SÜLÂLE kelimesi sell masdarından me'huzdur. Sell bir şeyi bir şeyden rifk-u mülâyemetle sıyırıp çıkarmak demektir. Netekim lisanımızda da ma'ruf olduğu üzere kılıcı kınından sıyırıp çekmeğe «selli seyf» ta'bir olunur. Böyle «fuale» veznindeki isimler, müştakkoldukları fi'le nazaran ba'zen gaye olurlar, hulâsa gibi ki sülâle bu kabîldendir.

Ba'zan da olmazlar kulame, kün'ase gibi. Keşşafın beyanına göre bu vezin, bir kıllet ma'nasiyle de alâka dardır. Lisanımızda bu veznin mukabili « نـتـى » lâhikasile yapılan kelimelerdir

sh:»3432

ki süzüntü, kuruntu kırpıntı, süprüntü gibi. Lâkin sell fi'lini bir kelime ile ifade edemediğimizden sülâle kelimesini bu suretle terceme edememişizdir. Şu halde bir şeyin sülâlesi o şeyden sıyrılıp çıkarılan bir netice demek olur. Evlad ve zürriyyete de sülâle ıtlak olunması bu ma'na iledir. Bu münasebetle sülâle ta'birinden bir silsile mefhumu tehayyül ederiz. Lâkin esasında bu mefhum şart değildir. Çünkü sülâle aslın değil, ondan çıkarılan hulâsanın ismidir.

İşte insan meratibi hılkatinde evvelâ böyle çamurdan sıyrılıp çıkarılmış bir sülâleden yaradılmıştır ki bu mertebe ilk insan olan Âdemin halk olunduğu ve binaenaleyh insan cinsinin, insan uzviyyetinin ilk başladığı mertebe olmakla hiç bir insan tohumiyle mesbuk değildir. Ba'zıları burada «tıyn» Âdemin bir ismidir demiş, ba'zıları da sülâleden murad, Âdemdir demiş ise de ikisi de hilâfi zâhirdir. Zira Âdem, insandır. « لَقَدْ خَلَقْنَا الْاِنْسَانَ » de dahildir. Âyetin zâhiri bu sülâlenin Âdemden evvel

olmasıdır. Hattâ bir kısım müfessirîn İbni Abbas, Ikrime, Katade ve mukatilden nakledildiği vechile burada « الْاِنْسَانَ » Âdem diye tefsir etmişler, «lâmı»ahde haml eylemişlerdir. Gerçi muhakkikînin muhtarı cins olmasıdır. Siyakı kelâm da bunu muktezıydir. Netekim Ebüssuud demiştir ki: el'insan ile murad, cinstir ve ma'nâ şudur «Billâhi insan cinsini Âdemin halkı zımnından tıynden bir sülâleden halkı icmalî ile halk ettik اهـ. Maamafih ahdolunduğu takdirde de zımnen bu ma'nâ lâzım gelir.

Demek ki Hâlık tealâ evvelâ çamurdan ıstıfa ile bir sülâle çıkarmış ve insani ibtida o sülâleden halk eylemiştir. Sûrei Hıcırde « حَمَإٍ مَسْنُونٍ » yoluna girmiş, musavver balçık denilmiş olan bu çamur sülâlesi Fahruddini Razînin de kaydettiği vechile bir takım müfessirînin iyzahına nazaran insanlara gıda olarak uzviyyeti insaniyyeye ilk temessül eden mevâdd ile kabili tesavvurdur ki bu mevad çamurdan

sh:»3433

sıyrılmış çıkmış mevâddı ma'deniyye veya nebatiyye veya hayvaniyyedir. Netekim sülâle, nuftenin tekevvün ettiği gıda mevaddı ile de tefsir edilmiştir ki bu ma'nâ ile âyet, sade Âdeme veya Âdem zımnında cinse

müteallık olmakla kalmayıp her ferde de doğrudan doğru sadık olur. Zira mevâddı gıdaiyyeden her insanda uzviyyeti insaniyye halk edildiği ve bu suretle insanın hılkatine bu mevâddın bil'ıstıfa bir menşe' teşkil ettiği ma'lûmdur. Bu ise ledettenkıh ilk insanın maddei hılkatini idrâk için bir delil olur. Ancak sonraki insanlarda bu mevad bir insan nutfesiyle mesbuk olan bir beden içinde hazm-ü temsil olunduğundan bunu insan bedenine daha evvel verilmiş olan kuvvei hayatiyyenin bir eseri olarak mülâhaza etmek ve binaenaleyh baba nutfesinin kuvvetine irca' eylemek karib görünür. Halbuki ilk insanın yaradılışında böyle bir mülâhazaya imkân yoktur. Çünkü bu mevâddı insana temsil etmek için henüz bir insan uzviyyeti yoktu.

Binaenaleyh, o Hâlık tealânın ibtidai halkı olduğu zâhirdir. Âyetin ıhtar ettiği esas nokta da budur. Şu iyzahattan anlaşıldığına göre demek olur ki insan cinsinin ilk yaradıldığı çamur sülâlesi ilk insanın ve ilk insan huceyresinin halk olunduğu zamana kadar çamurdan ıstıfa edilmiş olan ve sonra insanın erzakı, hizmetini iyfa ettiği mevâlîdi selâse hulâsasıdır. Allah tealâ, çamurdan meadini, nebatatı, hayvanatı sıyırıp çıkardıktan sonra bunların bir hulâsasından da insanı hiç yokken yaratmış ve insan bunların âhiri olmuştur.

Asarı varideye nazaran insanın halkı, mevalîdi selâsenin halkından sonra olduğunda bir ıhtilaf

görülmüyor. Şu halde topraktan insana karan mevâlîdi selâsenin bütün enva' ve ecnasiyle hakıkî bir tasnifi tamamiyle ma'lûm olabilse kuru toprağın ilk insan huceyresi haline gelinceye kadar geçirmiş olduğu hılkat ve ıstıfa mertebeleri mütalea

sh:»3434

olunabilecekti. Bundan dolayı ötedenberi meadinin, nebatının, hayvanatın tasniflerine çok ehemmiyyet verilmiş ve zaman zaman muhtelif noktai nazarlardan muhtelif tasnifler yapılmış ve türlü mülâhazalar yürütülmüştür. Ezcümle İbni Türketel'ısfehanî Fusus şerhinde demiştir ki: «Arzda evvelâ tekevvün eden meadin, sonra nebat, sonra hayvandır. Ve hak tealâ bu mevalid ecnasından her sınıfının âhirini onu velyedenin evveli kıldı da meadinin âhiri ve nebatın evvelini mantar, nebatın âhiri ve hayvanın evvelini hurma, hayvanın âhiri ve insanın evvelini maymun kıldı ki vahdeti ittisaliyye halel ve inhiraftan fasıla ve inkıta'dan mahfuz ve mazbut için.

2- 13. ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَكِينٍ﴾ Sonra da onu bir kararı mekînde bir nutfe kıldık-ya'ni o insan cinsini veya neslini mekânetli bir karargâh olan rahimde temekkün eder bir

nutfe yaptık. Evvelâ bir çamurdan bir sülâleden yaradılmış olan insan bundan sonra « ثُمَّ جَعَلَ نَسْلَهُ مِنْ سُلَالَةٍ مِنْ مَآءٍ مَهِينٍ » mantukunca hakîr bir su sülâlesi olan nutfeden tenâsül tarıkıyle yaradılarak diğer bir sülâle oldu. Hem her nutfeden değil, rahimde karar eden nutfeden, her rahimde değil, sağlam, aldığını tutan mekânetli bir rahimde. Buradan anlaşılıyor ki Kur'anda nutfe yalnız meniynin ismi değil, daha ziyade meniy içindeki tohumunun ismidir. Zira rahimde istikrar eden odur. Bir de « جَعَلْنَا » zamirinin meslûl ma'nâsile sülaleye ircaı da tecviz edilmiştir ki o çamur sülalesini nutfe yaptık demek olur.

İşte nutfe yapıldıktan sonra insan hılkati tabiî ve kanunî denilen mu'tad şeklini almış oldu. Yoksa ibtida çamurdan sülâlenin, sülâleden insan veya nutfesinin yaradılışı fevkattabiadır. Çünkü henüz bir insan ve tabiati yoktu. Demek ki insan yaratan kudreti halika insan tabiatinden başkadır. Her hangi bir şey'in tabiati ise o şey'in kendisinden haric olamaz. Onun için bir şey

kendisinin gayri olamıyacağı gibi tabiatinin gayri olmak da muhaldir. Onun için tabiat ancak muttarıd ve

lâyete gayyer olmak üzere mülâhaza edilebilir. Ve bir şey kendisi değişmedikçe tabiatinin değişmesine imkân tasavvur olunamaz. Bundan dolayı her hangi bir şeyin tabiatinde bir tehavvül görüldüğü zaman o şeyin kendisinde bir tegayyür vuku' bulduğu anlaşılır ve ona haricî bir te'sir aranır. Ulûmı tabiıyye namı verilen ılimlerin hiç biri yoktur ki mütalea ettiği bir tehavvülün ayrı bir sebebini aramasın da kendi kendine tabiatile oluvermiş diyebilsin.

Hattâ bu nokta, iyice mülâhaza edilince «Ulûmi tabiıyye» denilen ılimler, tabiatlerin kendi kendine tehavvülünü kabul etmeyip her tehavvülün sebebi haricîsini arayan ve bu suretle hiç bir hâdisenin tabiî olmadığını isbat eden ılimlerdir denmekte tereddüd edilmez. Çünkü bir tabiatin kendinden haric bir eşinden teessür almasile iyzah edilen hâdisata tabiat demek tenakuz olur. Evet tabiatte tehavvül, ıstıfa', tekâmül yok değildir. Lâkin o ıstıfa ve tekâmülü yapan tabiat değil, tabiatler üzerinde hâkim olan halıktır. Eğer tabiat, hâkim olsaydi çamur tabiî çamur kalır, ondan bir sülâle çıkamaz, insan ve nutfe tekâmül ve ıstıfası olamazdı, Hatta nutfe yaratıldıktan sonra nutfe tabiatinden ileri geçemezdi. İmdi bilinmek lâzım gelir ki insanın tabiî addedilen nutfeden tekevvünü mertebelerinde de insanı yaratan nutfe tabiati değil, nutfeyi ve rahime o hılkat tehavvülâtını ifaza eden Hâlık tealâdır. Onun için buyuruluyor ki:

4 - 14. ﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً﴾ Sonra nutfeyi aleka halkettik-rahime iliştirip telkıyh yaptırarak tutturup pıhtı kan gibi bir tutuk haline tahviyl ettik. ALEKA, esasen ılûk ve teallûk gibi ilişmek ve yapışıp tutmak ma'nâsından mehuz olarak ilişken, yapışkan şey demektir. Donuk pıhtı kana da ıtlak edilir. (Kamus) Müfessirler, umumiyyetle

(Demi camid) diye tefsir etmişler ise de asıl murad rahimde telkıhin vukuıyle husule gelen alûktur (sûrei Hacce bak)

4 - ﴿فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً﴾ Arkasından alekayı mudga yarattık-bir çiğnem et parçası haline tahviyl ettik.

5- ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ Arkasından mudgayi ızam yarattık-ya'ni bir çiğnem et parçasından bir takım kemikler yarattık, ki bunlar hikmetin muktezası üzere bedenin çatısını teşkil eden direkleridir. Ne lâtif hikmettir ki yumurtanın kabuğu tavuğun karnında iken yumuşak olup dışarı çıkınca

sertleştiği gibi kemikler de rahimde iken yumuşak ve çocuk doğduktan sonra tesallüb eder bir hılkatle yaratılmışlardır.

6- ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ Arkasından o kemiklere bir et giydirdik-bütün o kemikler her birine münasib birer et ile donatılarak hey'eti mecmuası zarif bir et kisvesile giydirilip kuşatıldı.

7- ﴿ثُمَّ اَنْشَاْنَاهُ خَلْقًا اٰخَرَ﴾ Sonra onu bambaşka bir halk olarak inşa eyledik-ya'ni cehaziyle, ruhiyle, kuvasile, endamiyle ona öyle bir hılkat neş'eti verildi ki hiç bir mahlûka benzemez bambaşka bir halk « اَحْسَنِ تَقْوِيمٍ » de dilber bir insan oldu.

﴿فَتَبَارَكَ اللّٰهُ اَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ İmdi yaratanların en güzeli Allah, çok büyük, çok yüksek-ya'ni bütün feyz-u bereketin esası onda, her şey'in hâlıkı o, onun halkından sonra vücude gelen mebadi ve esbabın her biri bir hâlık addedilse ve bu suretle bir çok hâlıklar farz olunsa Allah, bütün o hâlıkların en güzeli, en güzel yaratanıdır. Her hılkatin, her ıstıfanın, her tekâmülün, her hüsnün ilk icadı, ilk nümunesi ancak onun ibdaı ve diğerlerindeki fâıliyyetin bütün künhü onundur. Mevcud olmıyan

tabiatleri vücude getiren, vücude gelen tabiatleri dilediği gibi tahvil edip değiştirerek en güzel neş'etler için kıvamına koyan, camid bir çamurdan namî bir sülâle çıkaran, hakîr bir sülâleden bervechi balâ dilber bir insan yaratan o Allah, öyle yüksek ki ne kadar hâlık farzedilse öyle güzel, öyle güzel yaratan tasvvur olunamaz.

Zehî zatın nihân-ü ol nihandan musivâ peydâ

Biharı sun'ına emvâc peyda ka'r nâpeydâ

Bülend-ü pesti âlem şâhidi feyz-ı vücudundur

Değil bihûde olmak yoğiken arz-u sema peydâ

Meali hikmetin ızharı kudret kılmağa etmiş

Gubarı tireden âyînei kiti nüma peydâ

Demadem âks alır mir'ati âlem kahr-u lûtfundân

Anınçin geh kûduret zâhir eyler geh safa peydâ

Gehi toprağa eyler hikmetin bin mehlika penhan

Gehi sun'un kılar topraktan bin mehlika peyda

Cihan ehline tâ esrarı ılmin kalmıya mahfi

Kılıbdır hikmetin küffar içinde enbiya peyda

İnsanlar böyle bambaşka bir neş'ette. en güzel bir kıvam ile yaratılmış olduklarından dolayı kendilerini her murada irmiş, felâh ihtiyacaından müstağni olmuş zannetmemelidir. Ey insanlar :

8- 15. ﴿ثُمَّ اِنَّكُمْ بَعْدَ ذٰلِكَ لَمَيِّتُونَ﴾ Sonra şübhesiz bundan sonra muhakkak öleceksiniz.

9- 16. ﴿ثُمَّ اِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ تُبْعَثُونَ﴾ Sonra da muhakkak Yevmi kıyamette

ba'solunacaksınız-Binaenaleyh balâda beyan olunan evsafı iktisab ile felâha çalışmak lâzım gelir.

İnsanların mebde'-ü meadiyle meratibi hılkatleri ıhtar olunduktan sonra hayat ve bekaları ve intibah-ü mes'uliyyetleri ile alâkadar olan ba'zı esbab ve niami ilâhiyyenin de halkına işaretle buyuruluyor ki :

﴿١٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَآئِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ﴿﴾

sh:»3438

﴿١٨﴾ وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً بِقَدَرٍ فَاَسْكَنَّاهُ فِى الْاَرْضِ وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِهٖ لَقَادِرُونَ ﴿١٩﴾ فَاَنْشَاْنَا لَكُمْ بِهٖ جَنَّاتٍ مِنْ نَخِيلٍ وَاَعْنَابٍ لَكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَاْكُلُونَ ﴿٢٠﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِنْ طُورِسَيْنَآءَ تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِلِينَ ﴿٢١﴾ وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهَا

وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢٢﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Filhakıka biz, sizin fevkınızda yedi tarıyk yarattık ve halktan gafil olmadık 17 Ve Semadan bir kader ile bir su indirdik de onu yerde iskân eyledik, halbuki biz onu giderivermeğe de şübhesiz kadiriz 18 Öyle iken durdurduk da onunla sizin için hurmalıklar, üzümlükler kabîlinden bağlar, bağçeler yaptık ki içlerinde sizin için bir çok yemişler var onlardan yer ve geçiniriz 19 Ve bir ağaç ki Turı siynadan çıkar, yağ ve yiyenlere bir katıkla biter 20 En'amda da sizin için cidden bir ıbret vardır, karınlarındakinden sizi iska ediyoruz sizin için de onlarda hem bir çok menafi' vardır, hem de onlardan yersiniz 21 Hem onlara ve hem gemiye yüklenirsiniz 22

17. ﴿سَبْعَ طَرَآئِقَ﴾ Yedi tarika - TARAIK « طَرِيقَة » nin cem'ıdir. Bunun tesirinde bir kaç vecih söylenmiştir:

sh:»3439

1-Tarîka, kat ma'nâsına gelir. Netekim « طَارَقْتُ الثَّوْبَ » denilir ki birbiri üstüne kat kat elbise giydim demektir. Bu surette «seb'a taraık» yedi kat demek olur. Ve « سَبْعَ سَمٰوَاتٍ طِبَاقًا » mefhumunu ifade eder.

2-Tarıyk gibi yol demektir. O halde «seb'a taraık» yedi yol demek olur. Ba'zıları yıldızların yolları olmak hasebiyle Semavâta taraık ıtlak edildiğini söylemiş. Lâkin bu surette murad « كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ » mantukunca ecramın yüzdükleri eflâk ve medarat olmuş olur ki bu ise yediden ıbret değil çoktur. Binaenaleyh evlâ olan diğer bir çoklarının ıhtiyar ettiği vechile Melâikenin urucda yolları olmak ı'tibariyle Semavâta taraık ıtlak edilmiş olmasıdır ki mer'î olan Sema bunların ancak birisidir.

3-Tarikat, ta'biri âharle sistem ma'nasıdır ki son zamanlarda lisanımızda manzume veya meslek diye de terceme edilmemiştir. Netekim hey'eti şemsiyye demek olan «sistem soler» manzumei şemsiyye veya mesleki şemsî diye ma'ruf olmuştur. Bu surette «seb'a taraık»yedi hey'et demek olur ki hey'eti şemsiyye

bunların birincisidir.

Görülüyor ki bu üç ma'nanın üçünde de «seb'a taraık» seb'a semavât demeğe raci' oluyor. Bizce bu vecihlerin en güzeli Malâikenin uruc yolları olmak i'tibariyle yedi yol ma'nâsına olmasıdır. Âyetin âhiri de bu yedi yolun ılmine alâkasını iş'ar etmektedir. Bu karîne ile biz, yedi sema denilen bu yedi tarıktan insanları bunlar havassı hamse ile akıl ve vahiy yollarıdır. Zira buyuruluyor ki :

﴿وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ﴾ ve biz, halktan gafil değiliz-ya'ni Hâlık tealâ, ne yaptığını bilmez ve yaptığından haberi olmaz bir tabiat değildir. Ne yarattığını ve yaratacağını agâhtır. Hiç birini ihmal etmez, hepsini gözetir, hepsinin umurunu tedbir eder. Tevbekârların tevbesini, yalvaranların

sh:»3440

duasını duyar, Yerin Gökün, dirinin ölünün her hal-ü tavırda içiyle dışıyle bütün hususıyyatını bilir. Binaenaleyh ölenleri nasıl ba's edeceğini de bilir. Fahrüddini Razînin de ıhtar ettiği vechile bu âyetin bir çok mesaile delâleti vardır. Ezcümle :

1-Sanim vücuduna ve iradesine delâlet eder. Çünkü hılkatin tehavvülâtı ve ecsamın bir sıfattan zıddı bir saıfta inkılâbâtı bir muhavvil ve mugayyirin vücuduna ve eserdeki tenevvüat, müessirin irade ve ıhtıyarına delildir.

2-Tabiat da'vasının fesadına delâlet eder. Çünkü tabiat, müessir olsa idi bir kararda bekası vacib olur ve bu tegayyürât-ü tehavvülât husule gelemezdi, buna karşı bu tehavvülât, tabiatın kendisinde vakı' olan tegayyürattan oluyor denemez, çünkü böyle demek tabiatin bir hâlık ve mucide ihtiyacını ıkrar etmektedir.

3-Hâlıkı müdebbirin ılmini ve kudretini nâtıktır. Filvaki' âcizin bir şey yapması muhal olduğu cihetle ılimli, şuurlu asarın cahilden suduruna imkân olmadığı gibi bu kadar ef'ali acîbe ve asarı bedîa da cehalet eseri olamaz.

4-Kudret ve ılmin şumulü de ba'sin ve haşr-ü neşrin imkânını iş'ar eder.

6-Hâlıkın halkından gafil olmaması mahlûkat miyanında mevzuı bahs olan insanların hayatı maddiyyelerine aid erzak ve havayicin tedbir ve tesviyesinden maada irsali rusül ve inzâli kütüb gibi hidayet ve irşadlarına ve hayatı ma'neviyyelerine aid olan ihtiyacatın da tedbir-ü tesviyesini ifade eder. Ve bu suretle burada nübüvvet ve risalet mes'elesinin de esasını bir isbat vardır. Ve filvaki' bunu müteakıb su ve sudan neş'et eden nebatât ve hayvanât gibi hılkî olan niam ve menafıı maddiyyenin başlıcalarına

sh:»3441

işaret ve bunun ucunda insanların sa'y-ü kesbiyle yaradılmış olan gemi ni'meti ıhtar olunduktan sonra risalete müteallık kıssalar tafsıyl olunacaktır. Binaenaleyh sevkı kelâm şu olur : ahsenülhâlikîn olan ve insanı halk eden biz azîmüşşan, halk ettiğimiz mahlûkattan gafil olmadığımız cihetle fevkınızda yedi yol halk ettik 18. ﴿وَاَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَآءِ مَآءً بِقَدَرٍ﴾ ve Semadan bir kader ile bir su indirdik-ya'ni takdir ettiğimiz bir mikdarda yüksekten yağmur yağdırdık. İnsanların ta çamurundani'tibarenlevazımı hayatiyyelerinin en mühimmini teşkil eden suyun kendisi bir ni'met olduğu gibi bir çok ni'metlerin husulüne sebeb olduğu da ma'lûmdur. Fakat böyle olması her ihtiyaca göre bir

mikdar ile mahduddur. Fazlası tufan gibi muhrib ve mühlik olur. Onun için nafi' yağmurlar da zaman zaman muhtelif ihtiyacata göre muhtelif mikdarlarda yağarlar. Öyle ki bunların yağışı ve mikdarları tabiî bir surette yeknesak ve muttarıd değil, ıhtiyarî ve ılmî bir tesarrufa delâlet eder vechile az çok mütefavit bir nizam içindedir.

Ve işte ınayeti ilâhiyyeyi ifade eden bu noktayı bilhassa ifade için «bikaderin» kaydi tasrih olunmuştur. Bir de suyun bir unsurı basît olmayıp iki gazden müteşekkil bir cismi mürekkeb olduğu ahiren kimyada ma'lûm olmuştur. Demek ki suyun terkibi dahi sırf tabiî bir şey olmayıp haricinden icrayi te'sir eden bir faılin sun'udur. Bu haysiyyetle de su, Semavî bir te'sirin mahsulüdür. Ilmi tabiîde yağmurlar harareti Şems ile denizlerden ve yerden tebahhur edip yukarıya suûd eden su buharlarının ictima' ve tekâsüf ve temeyyüu ile husule geldiğinden bahs olunurken yağmurların tabiî olarak tekevvün ediverdiğini zannetmemelidir. Bu cihet, yağmurların keyfiyyati husulünden bir nebze olsa da tamamı değildir. Fizik te ılmin bütünü değildir. Gerçi hararetle suyun tebahhuru bürudette buharı temeyyüu bir âdettir. Fakat gerek

hararet ve gerek bürudet suyun ve buharın bir tabiati olmayıp haricî bir âmilin te'siri olduğu gibi Muhıtteki (temperature ya'ni mizacı sühunet) in hen an bir nesakta durmıyan tehavvülâtı da Sani' tealânın emr-ü tedbiri ve her def'asında teayyün eden yağmur mıkdarının tahsısı ve tesbiti de takdiri hudanın hukm-ü tecellisidir. Vermek istediği feyzı hayata göre bir mıkdarı mahsus ile gâh alel'ade ve gâh fevkal'ade olarak o suyu Semadan indiren odur.

Bir eczahanede taktır olunan mai mukattarı tabiî addeden kimse görülmüyor. Çünkü bir iradenin müdahalesi vardır. Halbuki onda tabiîlik nesekı yağmurdan daha bariz, yağmurda san'at ve irade tezâhürü daha yüksektir. Binaenaleyh Hâlıkı halktan gafil zannedenler gibi yağmur duâsını inkâra kalkışmamalı ve mücerreb olduğu üzere duâ ile yağmur ihsan edildiği zaman şaşmamalıdır. Buyuruluyor ki: halktan gafil olmadık ve Semâdan bir kader ile su indirdik ﴿فَاَسْكَنَّاهُ فِى الْاَرْضِ﴾ de onu Arzda iskân ettik-ırmaklarda, göllerde, menba'larda, kuyularda, havuzlarda, mahzenlerde toprak içlerinde ilh... duruyor ﴿وَاِنَّا عَلٰى ذَهَابٍ بِهٖ لَقَادِرُونَ﴾ halbuki biz onu giderivermeğe de muhakkak kadiriz. -O indiriş ve durduruş zarurî ve mecburî değil, mahzâ fazl olarak halkın hayat ve mesalihine bir ınayeti rabbaniyyedir. Yoksa kurak zamanlarda görüldüğü vechile o sular kuruyabilir, hararet tezyid ediliverse Arzda sudan eser kalmazdı, düşünmeli ki o zaman hal ne olurdu. Fakat ne büyük

lûtf-u keremdir ki 19. ﴿فَأَنشَأْنَا لَكُمْ بِهِ جَنَّاتٍ﴾ böyle iken indirdik iskân ettik de onunla sizin için Cennetler inşa eyledik-en güzel, en nafi' nebatât ve eşcare neşv-ü nema vererek türlü nebatlar bağçeler yetiştirdik ki ﴿مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ﴾ hurmalıklar

ve üzümlükler kabîlinden ﴿لَّكُمْ فِيهَا فَوَاكِهُ كَثِيرَةٌ﴾ sizin için onlardan bir çok yemişler var-hurma ve üzümden maada daha nice yemişler var ki türlü istifadeler edersiniz ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ ve onlardan yersiniz-ya'ni o bağlardan bagçelerden geçinirsiniz. Bunlardan yemek iki türlüdür : birisi doğrudan doğru meyvelerini yemektir. İkincisi o yüzden geçinmektir. Burada bağ ve bagçelerin hem menafıı hayatiyyesi, hem menafıı ıktısadiyyesi ıhtar edilmiş oluyor. Bir de bunların mahsulatı insanların gıdasından bir kısmı mühimmini teşkil etmek i'tibariyle insan hılkatinin maddei ibtidaiyyesi olan « سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ » in bir kısmının iyzah etmiş olması melhuzdur.

Hurma ve üzüm gibi zeytunun da hayat ve ıktısadiyyatta ehmmiyyeti mahsusası hasebiyle buyuruluyor ki 20. ﴿وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن طُورِ سَيْنَاءَ﴾ bir de Turı Sinadan çıkan bir ağaç-neş'et

ettirdik ﴿تَنْبُتُ بِالدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِلْاٰكِلِينَ﴾ ki hem yağ bitirir hem de yiyeceklere bir katık -burada zeytun ağacının Turi Sinadan çıkan bir ağaç ta'birile ifade edilmesi şübhe yok ki şayanı dikkattir. Deniliyor ki: zeytun ibtida Turi Sinadan intişar etmiş veya mühim kısmı orada yetiştiğinden böyle denilmiştir اهـ. Maamafih bunda Hazreti Musânın mazberi teklîm olduğu mubarek Turı Sinanın zikriyle zeytunun bereketine bir işaret bulunduğu gibi «Nûr» âyetindeki « مِنْ شَجَرَةٍ مُبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ » temsiline bir iyma da yok değildir. Zira hedefi beyan bu tecelliyâttan feyzı ilâhîye irşaddır. Zira aynî su aynî hevada aynî güneş, aynî toprakta bu mütenevvi' ni'meklerin inşası Hâlık tealânın gafil bir tabiat olmadığını bağıran ıbret bürhanlarıdır. (Sûrei Ra'din ilk sahifesine bak). 21. ﴿وَاِنَّ لَكُمْ فِى الْاَنْعَامِ لَعِبْرَةً﴾ Sizin için en'amda da muhakkak bir ıbret vardır. -O ağaçta

ve Cennetlerde hep birer ıbret olduğu gibi hayvanâtta ve bilhassa en çok intifa' edilen en'am, ya'ni koyun ve keçi, sığır ve deve makulesinde de bir ıbret vardır ki bundan gafil olanlar o en'am gibi ve belki daha şaşgındırlar.

﴿نُسْقِيكُمْ مِمَّا فِى بُطُونِهَا﴾ Sizi onların karınlarındakinden suvarırız - kan ile gübre arasından bembeyaz ve tertemiz süt çıkar içilir, bir kör tabiatle bu nasıl seçilir?

﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ كَثِيرَةٌ﴾ Sizin için onlarda daha bir çok menfeatler de vardır. - Ki bakıp gözetmek şartıyle intifa' edersiniz ﴿وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ ve onlardan yersiniz - menafi' ve mahsulâtından intifa' ettiğiniz gibi kendilerinden de intifa' eder, etlerinden yersiniz 22.

﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ onların üzerine ve gemi üzerine yüklenir taşınırsınız. - Yine en'am içinde sığır ve mandaya da yük çektirilir. Fakat gemi gibi üzerine yük vurulan develerdir. Onun için develere Arab şairleri «Sefainiberriyye» ya'ni kara gemileri ta'bir etmişlerdir ki bizim şimendüferlere kara vapuru dememizi andırır. Görülüyor ki hılkatte ki bu menafi' ıhtar olunurken sun'ı beşerle i'mal edilen gemi tezyil edilivermiş ve bu suretle «وَاللّٰهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ» mantukunca ma'mulatı beşerriyyenin dahi halkı ilâhî olduğuna tenbih olunduğu gibi bununla kesib feyzını yükselten ve cem'ıyyeti beşeriyyenin tehzib ve necatına menşe' olan risalet mevhibesine karşı küfredenlerin bervechi âti kıssalarına bir kirizgâh yapılmıştır.

﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ

مَالَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ اَفَلَا تَتَّقُونَ﴿﴾

sh:»3445

﴿٢٤﴾ فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِه مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ
مِثْلُكُمْ يُرِيدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً مَا
سَمِعْنَا بِهٰذَا فِى اٰبَآئِنَا الْاَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِه
جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا بِه حَتّٰى حِينٍ ﴿٢٦﴾ قَالَ رَبِّ انْصُرْنِى بِمَا
كَذَّبُونِ ﴿٢٧﴾ فَاَوْحَيْنَآ اِلَيْه اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا
فَاِذَا جَآءَ اَمْرُنَا وَفَارَ التَّنُّورُ فَاسْلُكْ فِيهَا مِنْ كُلٍّ زَوْجَيْنِ
اثْنَيْنِ وَاَهْلَكَ اِلَّا مَنْ سَبَقَ عَلَيْه الْقَوْلُ مِنْهُمْ وَلَا تُخَاطِبْنِى فِى
الَّذِينَ ظَلَمُوا اِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ ﴿٢٨﴾ فَاِذَا اسْتَوَيْتَ اَنْتَ وَمَنْ
مَعَكَ عَلَى الْفُلْكِ فَقُلِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِى نَجّٰينَا مِنَ الْقَوْمِ
الظّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ وَقُلْ رَبِّ اَنْزِلْنِى مُنْزَلًا مُبَارَكًا وَاَنْتَ خَيْرُ
الْمُنْزِلِينَ ﴿٣٠﴾ اِنَّ فِى ذٰلِكَ لَاٰيَاتٍ وَاِنْ كُنَّا لَمُبْتَلِينَ﴿﴾

sh:»3446

Meali Şerifi

Celâlim hakkı için biz Nuhu kavmine Resul gönderdik de dedi ki: ey benim kavmim: Allaha ıbadet edin, ondan başka bir tanrınız yoktur, binaenaleyh korunmaz mısınız? 23 Bunun üzerine kavminden küfreden kodaman güruh şöyle dedi: bu, başka değil, ancak sizin gibi bir beşer, üstünüze geçmek istiyor, eğer Allah dilese idi elbette bir takım Melekler gönderirdi, biz evvelki atalırımız içinde bunu işitmedik 24 Her halde o öyle bir adam ki kendisinde bir cinnet var, binaenaleyh gözetin bunu bir zamana kadar 25 Dedi: ya rab! Beni tekzib etmelerine karşı sen bana nusrat ver 26 Biz de ona şöyle vahyettik: bizim nezaretimiz ve vahyimizle gemiyi yap, sonra emrimiz gelip de tennur feveran edince hemen ona topundan bir iki çift ve aleyhinde söz sebketmiş olandan başka ehlini sok ve o zulm edenler hakkında bana bir hıtabda bulunma, çünkü onlar gark olunacaklardır 27 Binaenaleyh sen maıyyetindekilerle geminin üzerine çıktığında da de ki: hamd o Allaha ki bizi o zalim kavminden kurtardı 28 Ve de ki: rabbım! Beni bir mübarek menzile kondur, konuklıyanların en hayırlısı sensin 29 İşte bunda çok âyetler vardır ve hakıkat biz pek imtihancıyızdır 30

23. ﴿وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا نُوحًا اِلٰى قَوْمِهٖ﴾ Kasem olsun ki Nuhu kavmine risâletle gönderdik-sûrei A'rafta, sûrei Hûdda ve sûrei Hunta Hazreti Nuhun risaleti ve keyfiyyeti da'veti hakkında daha ba'zı tafsılât vardır. Ba'zı Sûrelirde de daha vecîz bir surette ıhtar ve işaret yapılmıştır ki bunlar aynî bir kıssanın mücerred terarı değil, aynı mevzu' üzerinden başka başka birer vechin ibraziyle ayrı ayrı faideler zımnında mütenevvi' bir beyandır. Meselâ burada gemi ni'metinden menşe' ve faioesi siyakın risalet münakaşasının mühim bir noktasını hall vardır.

Filvaki' halkından gafil olmıyan Allah, Nuhu kavmine

sh:»3447

Resûl gönderdi ﴿فَقَالَ﴾ de-Nuh, o risaletle-dedi ki ﴿يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَالَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهٗ﴾ ey kavmim, Allaha ıbadet ediniz, size ondan başka hiç bir ilâh yoktur ﴿اَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ artık korunmaz mısınız? -Ya'ni Allahı tanımadığınız ve vahdaniyyetle ıbadet etmediğinizden dolayı başınıza gelecek olan büyük bir günün

azâbından kendinizi korumaz mısınız? Zia diğer Sûrelerde geçtiği üzere «

اِنّـِىٓ اَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ » diye teblig etmiştir 24.

﴿فَقَالَ الْمَلَؤُا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ﴾ bunun üzerine kavminden küfreden mele' -ya'ni göz dolduran kodamanlar güruhu risaleti inkâr ederek halka karşı- dedi ki

﴿مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ﴾ bu ancak sizin gibi bir beşer

﴿يُرِيدُ اَنْ يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ﴾ üzerinize tefaddul etmek istiyor-ya'ni beşerî evsafta sizden hiç bir farkı, fazla bir meziyyeti olmadığı halde Peygamberlik da'vasıyle sizin üzerinize çıkmak, başınıza geçmek istiyor. Bu sözde iki ma'nâ gözetilebilir; birisi, müşarünileyhte alel'ade insanlardan fazla bir meziyyet ve fazılet bulunmadığı iddiasıyle onu adî bir şahıs ve ehliyyetsiz bir muhterıs gibi göstermeğe çalışmak ve bu suretle onu ıgdab etmektedir ki Dünya mansıbı peşinde koşan harîs ve hasud kimselerin ekseriyya ehliyyet ve istihkak erbabına karşı âdetleridir.

İkincisi, risalet da'vasını bütün insaniyyetin fevkına çıkmak gibi fazla bir iddia farzetmek, risaleti beşer cinsinde bulunması mümkin omıyan bir fazılet da'vası halinde göstermektir. Ki Allahı halktan gafil bir tabiat gibi farzeden Muattılanın veya Allahın mücerred ruhanîlerden başkasına tebligatta bulunamıyacağını zanneden Sabienin zuumleridir. Onun için Peygamber denildiği zaman böyleleri onda mâfevkalbeşer bir

mahiyyet

sh:»3448

bulunması, ya'ni beşer cinsinin en fâdıl bir ferdinde bile bulunmıyan sırf lâhutî bir cevher ve hüviyyet bulunması lüzumunu iddia ederler. Hıristiyanların Hazreti Isâda bir cevheri ülûhiyyet bulunduğunu iddiaya kalkışmaları ve hattâ Nesturîlerin, biri lâhutî biri nâsutî iki cevhere kail olmalarına bile razı olmamaları o iddiaya mağlûbiyyetlerinin bir neticesidir. Zamanımızdan bir takım Avrupa muharrirlerinin risaleti Muhammediyyeyi inkâr vadisinde «şübhe yok Hazreti Muhammed, fevkalbeşer bir vücud değil, bunu kendisi de söylüyor « اِنَّمَآ اَنَا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ فص » diyor» demeleri, ya'ni ülûhiyyet da'vasında bulunmadığından dolayı Resulullahın risaletini kabul etmek istememeleri de o zehaba tebe'ıyyetle söylenmiş bir safsatadan başka bir şey değildir. Bu Zummde bulunanlar veya bu suretle safsata yapmak istiyenler bir beşerin risaleti mevzuı bahs olduğu zaman onu bütün insan cinsinin fevkında bir hüviyyeti fâdıle iddiâ ediyoruş gibi tasvir ederler de onun bir ilâh veya bir melek olduğu kabul edilmedikçe Resul olduğu tasdık olunamazmış gibi gösterirler.

Sûrei İsrada da geçtiği vechile Resulullaha karşı Kureyş müşriklerinin bir takımı da safsatayı dermiyan etmişlerdi. Buna karşı burada bunun menşe'i galatı Hâlika halkından gafil zannetmek küfrü olduğu ve Nuhtan Isâya kadar bunu söyliye geldikleri ve ılmen kani' olmak istemiyen bütün o kâfirlerin nihayet sıdkı risâlet karşısında fı'len helâk oldukları anlatılmıştır. Ya'ni Nuhun risaletine karşı kavminin kodaman kâfirleri demişdi ki «bu ne olursa olsun sizin gibi bir beşerden başka bir şey değil, böyle iken beşeriyyetin fevkına çıkmak, insanlıktan daha fâdıl olmak istiyor. Allahın risalet da'vâ ediyor, beşerden Resul

mu olur? » Gerçi nazımdan ilk nazarda evvelki ma'nâ daha mütebadir gelir. Fakat maba'dına olan sıyakına dikkat edilince deikinci ma'nâ, ya'ni beşerî risaletin inkârı ma'nâsı daha vâzıh görünür. Zira o kâfirler bunun arkasından istidlâl ediyorlar.

﴿وَلَوْ شَآءَ اللّٰهُ لَاَنْزَلَ مَلٰٓئِكَةً﴾ Ve eğer Allah, dilese idi elbette Melâike indirdi-ya'ni Allah, insanlara Resul göndermek istese idi yerdeki beşerden değil, elbette Semâdan

Melâikeyi Resul yapar indirdi de herkes ondan Allahın tebliğatını kendi alırdı. Buna «elbette» demeleri iki noktai nazarlardır. Bir kerre zu'mı bâtıllarında Allahın beşerden birine tebliğat yapıp risalet ihsan etmesini mümkin görmüyorlar. Allah, doğrudan doğru cisimlilere te'sir icra edemez farzeyliyorlar. Halbuki bu suretle istidlâlda bir musadere alel'matlûb fesadı vardır. Ya'ni delil, da'vanın aynidir. Bir de tabiat ve vücub noktai nazarına tutunarak demiş oluyorlar ki eğer ba'zı ferdlere Melâikeyi indirmiş ise her ferde indirmesi lâzım gelirdi, çünkü tabiat küllîdir. Bu zuum da Allahın faıli muhtar olduğunu inkârdır.

Sûrei İbrahimde geçtiği üzere bu gibilere karşı Peygamberler «

اِنْ نَحْنُ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ وَلٰكِنَّ اللّٰهَ يَمُنُّ عَلٰى مَنْ يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهٖ

» diye cevab vermişlerdi. Ki burada da «وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ esâsiyle o zuum kökünden reddedilmiş ve netekim sûrei «En'âm»da «

اَللّٰهُ اَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهٗ

» buyurulmuştur. Lâkin Allahın ılm-ü iradesini bilmiyen ve kafaları tabiat, âdet ve taklid ıttıradlariyle dolmuş olan o kâfirler dediler ki ﴿مَا سَمِعْنَا بِهٰذَا فِى اٰبَآئِنَا الْاَوَّلِينَ﴾ biz evvelki atalarımızda bunu işitmedik-ya'ni Nuhun dediğini, Allahdan başka ilâh yoktur kelâmını işitmemişler, yâhud ba'zılarının kavlince Nuh gibi risalet da'vâ eden işitmemişler, cehaletleri o kadar uzamış ki Peygamber cinsini

duymamışlar. Maamafih bizce bunun

sh:»3450

Melâike inzaline işaret olması da muhtemildir ki Melâike indirildiğini hiç işitmedik demiş olurlar. Ve bu ma'nâ, talîlerinin butlânını anlatmış olmak ı'tibariyle ahenge nazma daha mülâyim gelir.

İşte o kâfirler; beşerin risaletini böyle inkâr ederek ulül'azimden bir Resul olan Nuhu hiç bir fazıleti hâiz olmıyan alel'âde bir harîs müddeî gibi göstermekle kalmayıp daha ileri gittiler de halka karşı dediler ki 25. ﴿اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ بِهٖ جِنَّةٌ﴾ o, başka bir şey değil, ancak kendisinde bir nevi' cinnet var bir adam - ya'ni acîb bir deli veya Cin tutmuş ﴿فَتَرَبَّصُوا بِهٖ حَتّٰى حِينٍ﴾ binaenaleyh onu bir zamana kadar gözetiniz - bakalım belki açılır. Nihayet bunlara karşı Nuh, ne dedi bakınız; 26. ﴿قَالَ رَبِّ انْصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ﴾ rabbım! dedi, beni tekzib etmelerine mukabil bana nusrat et - o nasıhat dinlemiyen, ılmî, kavlî cevablarla yola gelmek ihtimali olmıyan o kâfirlere karşı fı'len muzafferiyyetle sıdkının tahakkuk ettirilmesini rabbından duâ etti ki bu duâ, Allahı halkından gafil zanneden o kâfirlerin helâki demekti, anlamalı ki bir Peygamberin kavmi aleyhindeki

duası ne müdhiş şey ve Allah tealâ nasıl bir karibi mücibdir.

27. ﴿فَاَوْحَيْنَآ اِلَيْهِ اَنِ اصْنَعِ الْفُلْكَ بِاَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا الخ﴾

Bunun üzerine ona hemen şöyle vahyettik :

﴿٣١﴾ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَ ﴿٣٢﴾ فَاَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ اَنِ اعْبُدُوا اللّٰهَ مَالَكُمْ مِنْ اِلٰهٍ غَيْرُهُ اَفَلَا تَتَّقُونَ

sh:»3451

﴿٣٣﴾ وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَآءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مَا هٰذَآ اِلَّا بَشَرٌ مِثْلُكُمْ يَاْكُلُ مِمَّا تَاْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ ﴿٣٤﴾ وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ ﴿٣٥﴾ اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا اَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ ﴿٣٦﴾ هَيْهَاتَ

هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٧﴾ اِنْ هِىَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ
وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٨﴾ اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ افْتَرٰى
عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ
انْصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٤٠﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ
﴿٤١﴾ فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاۤءً فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ
الظَّالِمِينَ﴿﴾

Meali Şerifi

Sonra arkalarından başka bir karn inşa eyledik 31 Onların içinde de kendilerinden bir Resul gönderdik

şöyle ki: Allaha ıbadet edin ondan başka bir tanrınız yok, artık korunmaz mısınız? 32 Dünya hayatta

kendilerine refah verdiğimiz halde küfredip Âhıret likasını tekzib eyliyen kavminden o

sh:»3452

(mele') kodaman güruh ise şöyle dedi: "bu başka değil, ancak sizin gibi bir beşer, yediğinizden yiyor,

içtiğinizden içiyor 33 ve şayet sizin gibi kat'ıyyen husrandasınızdır 34 Siz öldüğünüz ve bir toprak, bir yığın kemik olduğunuz vakıt muhakkak çıkarılacaksınız diye mi va'dediyor? 35 Heyhât o va'dolunduğunuz şey ne kadar uzak 36 O, bizim Dünya hayatımızdan başka bir şey değildir, ölürüz ve yaşarız, fakat biz ba's olunmayız 37 O ancak öyle bir adam ki bir yalanı Allaha iftira etti, biz ona inanacak değiliz 38 Ya rab! dedi: beni tekzib ettikleri cihetle öcümü al 39 Buyurdu ki: az bir zamanda nâdim olacaklar 40 Derken onları sayha, bihakkın alıverdi de kendilerini bir seyl süpürüntüsü yapıverdik, artık öyle bir defolmuş oldu ki o kavm, o zalimler! 41

31. ﴿ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا اٰخَرِينَ﴾ sonra onların ardından diğerlerini bir karn olarak inşa eyledik-burada bu karin ta'yin edilmemiştir. Fakat kavmi Nuhtan sonra ekseriyya Âd ve Semûd kavimleri zikr olunduğuna nazaran bu karnden murad, Âd, Resulün de Hûd olaması melhuzdur. Semûd ve Salih de denilmiştir. 33.

﴿وَقَالَ الْمَلَاُ مِنْ قَوْمِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَآءِ الْاٰخِرَةِ وَاَتْرَفْنَاهُمْ فِى الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا﴾ kavmi Nuhun yalnız küfürlerini zikr ile iktifa olunmuştu, bunların hakkında ise küfürleriyle beraber Âhıret likasını tekzib ve hayatı Dünyada ni'met ile şımarıklık hasletleri de bilhassa zikredilmiştir. Bu vasıflar asrî kâfirlerin de en bâriz vasıflarını teşkil ettiği gibi

söyledikleri sözler tamamiyle şimdiki kâfirlerin virdi zeban ettikleri sözlerdir. Bunlar da beşerî risaleti kabul etmemekle beraber Peygamberi alel'âde bir beşer seviyyesinde göstermek için beşeriyyeti yiyip içtiği şeylerle mükayese ediyor, Ve cem'ıyyeti beşeriyyeyi kökünden yıkacak olan şu propagandayı

sh:»3453

ileri sürüyorlar. 34. ﴿وَلَئِنْ اَطَعْتُمْ بَشَرًا مِثْلَكُمْ﴾ kasem olsun ki eğer sizin gibi bir beşere ıtaat ederseniz ﴿اِنَّكُمْ اِذًا لَخَاسِرُونَ﴾ o takdirde siz hiç şüphesiz husrandasınızdır. -Ihtara hacet yoktur ki beşerin beşere ıtaatini bilâ kayd-ü şart inkâr eden bu söz, haricîlik ve anarşistlik da'vasıdır. Ve bir reisin riyaseti altında toplanmıyan bir cem'ıyyeti beşeriyye yoktur. Cumhuriyyetler bile bir reisin riyaseti altında birleşmek ihtiyacındandır. Fakat kendi hayati Dünyalarından ilerisini hiç hisaba almak istemiyen ıhtilâlci kâfirler kendi garaz ve menfeatlerini elde etmek için hurriyyet da'vası altında ıtaat umdelerini yıkarak milletlerin nizamı içtimaîlerini tahrib etmekten zevk alırlar. Bunun gibi hayati Dünya refahiyle şımarmış ve Âhıret likasının yalan olduğunu diline dolamış olan o kâfirler de Allahın emriyle Peygambere itaat hissini kırmak için beşerin beşere meş'ru' olan itaat esasını bir esaret ve

husran mealinde göstererek kökünden baltalamağa çalışıyorlardı. Kavmin bekasını en büyük darbe olan

bu büyük cinayetin uhverî mes'uliyyeti mevzuı bahsedildiği zaman da diyorlardı ki 35.

﴿اَيَعِدُكُمْ اَنَّكُمْ اِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا اَنَّكُمْ مُخْرَجُونَ﴾

siz cidden öldüğünüz ve toprak ve kemik olduğunuz vakıt muhakkak çıkarılacaksınız diye mi va'dediyor?

36. ﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ﴾ heyhât, heyhât ne uzak va'd! 37.

﴿اِنْ هِيَ اِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ ancak bizim Dünya hayatımızdır.

﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ ölür ve yaşarız-ya'ni kimimiz bir taraftan ölür, kimimiz de yeni doğar hayata

geliriz, böyle gider ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ ve biz, ba'solunacak değiliz-öldükten sonra

dirilmiyeceğiz ohalde bu alçak hayata sarılalım keyfimize bakalım 38. ﴿اِنْ هُوَ اِلَّا رَجُلٌ

sh:»3454

o - Peygamber - ancak öyle bir recül ki ﴿افْتَرٰى عَلَى اللّٰهِ كَذِبًا﴾ Allaha karşı bir

yalan uydurdu ﴿وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ﴾ biz ise ona inanacak değiliz - işte görülüyor ki

zamanımız kâfirlerinin ve bâhusus münevverlik taslıyan asrî zındıkların dine karşı söyledikleri sözler de en

eski kâfirlerin bu sözlerine irtica'dan başka bir şey değildir.

Bunlar böyle söylediler de ne oldular? O Resul, ya'ni Hûd aleyhisselâm 39.

﴿قَالَ رَبِّ انْصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ﴾ rabbım! beni tekziblerine mukabil bana nusrat ver dedi - halkından gafil olmıyan Allah tealâ da ne dedi bilir misiniz? 40.

﴿قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ﴾ Birazdan, dedi, mutlak nadim olacaklar 41.

﴿فَاَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ﴾ derken onları sayha hakkile yakalayıverdi

﴿فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَآءً﴾ de biz onları bir gusâ haline getiriverdik - ya'ni bir seyl köpüğü gibi savuruverdik ﴿فَبُعْدًا لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ artık defolsun öyle zalimler .

﴿٤٢﴾ ثُمَّ اَنْشَاْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قُرُونًا اٰخَرِينَ ﴿٤٣﴾ مَاتَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرًا كُلَّمَا جَآءَ اُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَاَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ اَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَايُؤْمِنُونَ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ اَرْسَلْنَا مُوسٰى وَاَخَاهُ هٰرُونَ بِاٰيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ﴿﴾

sh:»3455

﴿٤٦﴾ اِلٰى فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهٖ فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِيْنَ ۚ
﴿٤٧﴾ فَقَالُوْٓا اَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُوْنَ ۚ
﴿٤٨﴾ فَكَذَّبُوْهُمَا فَكَانُوْا مِنَ الْمُهْلَكِيْنَ ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ اٰتَيْنَا
مُوْسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُوْنَ ﴿٥٠﴾ وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَاُمَّهٗٓ
اٰيَةً وَّاٰوَيْنٰهُمَآ اِلٰى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَّمَعِيْنٍ ﴿﴾

Meali Şerifi

Sonra arkalarından başka karnlar inşâ ettik 42 Hiç bir ümmet, ecelini sebkedemez ve geriletemezler 43 Sonra ardı ardına Resullerimizi gönderdik, her ümmetle Resulü geldikçe onu tekzib ettiler, biz de onları birbiri ardınca yuvarladık ve hepsini birer efsâne yaptık, artık defolsun öyle bir kavim ki iymana gelmezler 44 Sonra bir takım âyetlerimiz ve açık bir ferman ile Musâyı ve kardeşi Harûnu gönderdik 45 Fir'avna ve cem'ıyyetine de bunlar kibirlerine yediremediler ve dik başlı bir kavm idiler 46 Onun için biz, dediler, bizim gibi iki beşere iyman mı ederiz? Halbuki onların kavmi bize kulluk ediyor 47 Bu suretle onları tekzib ettiler

de helâk edilenlerden oldular 48 Şanım hakkı için berikiler doğru yolu tutabilsinler diye Musâya o kitabı da verdik 49 İbni Meryemi de anasiyle bir âyet kıldık ve ikisini bir oturaklı ve temiz sulu bir tepeye barındırdık 50

﴿٥١﴾ يَـٰٓ اَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا ۖ اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ۖ﴾

sh:»3456

﴿٥٢﴾ وَاِنَّ هٰذِهٖٓ اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً وَاَنَا رَبُّكُمْ فَاتَّقُونِ﴾

Meali Şerifi

Ey Resuller! Halâl ve hoş şeylerden yiyin ve güzel işler yapın, çünkü ben ne yaparsınız tamamen bilirim 51 Ve işte bu sizin ümmetiniz bir tek ümmet ve rabbınız da ben, artık hep bana korunun 52

51. ﴿يَـٰٓ اَيُّهَا الرُّسُلُ﴾ Ey Resuller ﴿كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ tayyibattan yiyiniz ﴿وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ ve iyi amel işleyiniz ﴿اِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ her halde ben sizin bütün amellerinizi bilirim - ya'ni ecrini ihsan ederim. Her Peygambere zamanında böyle hıtab edilmiş ve en sonra hepsinin mazheriyyetini cami' olmak haysiyyetiyle bu hıtab bilhassa Hatemül'enbiyaya tevcih edilmiştir. Burada Peygamberlere karşı «yediğinizden yiyor ve içtiğinizden içiyor diyenlerin sözlerine karşı bir cevab vardır. Ya'ni Peygamber de yemeğe içmeğe me'zundurlar. Fakat onlara ı'tiraz eden kodaman kâfirler gibi haram ve halâlini ayırmadan, pisini, temizini seçmeden yemezler, hukukı nâsa tesallût etmezler. Halkın iliklerini emmezler, halâl ve pâk olarak hoş ve temiz olan şeylerden yerler. Sonra yedikleri de onlar gibi mücerred keyf ve zevk için değil, güzel çalışıp iyi ameller yaparak Allaha ıbadet edip şükürlerini iyfa eylemek hikmetiyledir. Onun için maksadları herçi badâbâd hayati Dünya refahını yaşamaktan ıbaret olan kâfirlere Fir'avnlara, zalimlere itaat ve inkıyad etmek esaret ve husran olduğu halde Peygamberlere ve onların yolunda giden ricalullaha

itâat ve ittiba' etmek Dünya ve Âhırette hayati tayyibe yaşatan bir ni'met ve saadettir.

52. ﴿وَاِنَّ هٰذِهٖٓ﴾ Ve işte bu - ya'ni tayyibattan yiyip ameli salih işlemek üzere islâm ve tevhid esasında toplanmak ﴿اُمَّتُكُمْ اُمَّةً وَاحِدَةً﴾ hepinizin ümmeti vâhide olarak ümmetidir. - Ya'ni bütün Peygamberlerin din ve şeriatinin esası budur. ﴿وَاَنَا رَبُّكُمْ﴾ rabbınız da benim ﴿فَاتَّقُونِ﴾ binaenaleyh bana ittika ediniz - benden başkasından korkmayınız.

Böyle iken:

﴿٥٣﴾ فَتَقَطَّعُوٓا اَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا ؕ كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٤﴾ فَذَرْهُمْ فِى غَمْرَتِهِمْ حَتّٰى حِينٍ ﴿٥٥﴾
اَيَحْسَبُونَ اَنَّمَا نُمِدُّهُمْ بِهٖ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ ۙ ﴿٥٦﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ
فِى الْخَيْرَاتِ ؕ بَلْ لَايَشْعُرُونَ ﴿٥٧﴾ اِنَّ الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ
رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ۙ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِاٰيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ۙ ﴿٥٩﴾
وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَايُشْرِكُونَ ۙ ﴿٦٠﴾ وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ اٰتَوْا

وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ اَنَّهُمْ اِلٰى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ ﴿٦١﴾ اُولٰٓئِكَ
يُسَارِعُونَ فِى الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ﴿﴾

sh:»3458

﴿٦٢﴾ وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا اِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنْطِقُ
بِالْحَقِّ وَهُمْ لَايُظْلَمُونَ ﴿٦٣﴾ بَلْ قُلُوبُهُمْ فِى غَمْرَةٍ مِنْ هٰذَا
وَلَهُمْ اَعْمَالٌ مِنْ دُونِ ذٰلِكَ هُمْ لَهَا عَامِلُونَ ﴿٦٤﴾ حَتّٰٓى اِذَآ
اَخَذْنَا مُتْرَفِيهِمْ بِالْعَذَابِ اِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَجْـَٔرُوا
الْيَوْمَ اِنَّكُمْ مِنَّا لَاتُنْصَرُونَ ﴿٦٦﴾ قَدْ كَانَتْ اٰيَاتِى تُتْلٰى
عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ عَلٰٓى اَعْقَابِكُمْ تَنْكِصُونَ ﴿٦٧﴾ مُسْتَكْبِرِينَ بِهٖ
سَامِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٨﴾ اَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ اَمْ جَآءَهُمْ مَا لَمْ
يَاْتِ اٰبَآءَهُمُ الْاَوَّلِينَ ﴿٦٩﴾ اَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُ
مُنْكِرُونَ ﴿٧٠﴾ اَمْ يَقُولُونَ بِهٖ جِنَّةٌ بَلْ جَآءَهُمْ بِالْحَقِّ وَاَكْثَرُهُمْ
لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧١﴾ وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ اَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ
السَّمٰوَاتُ وَالْاَرْضُ وَمَنْ فِيهِنَّ بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَنْ

ذِكْرِهِمْ مُعْرِضُونَ ﴿٧٢﴾ اَمْ تَسْئَلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿٧٣﴾ وَاِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ اِلٰى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴿﴾

sh:»3459

﴿٧٤﴾ وَاِنَّ الَّذِينَ لَايُؤْمِنُونَ بِالْاٰخِرَةِ عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَوْ رَحِمْنَاهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِمْ مِنْ ضُرٍّ لَلَجُّوا فِى طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٦﴾ وَلَقَدْ اَخَذْنَاهُمْ بِالْعَذَابِ فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٧﴾ حَتّٰٓى اِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ اِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴿﴾

Meali Şerifi

Derken kumandalarını aralarında kitab kitab parçalaştılar, her hızib kendilerininkine güveniyor 53 Şimdi

sen onları bırak dalgınlıkları içinde tâ bir deme kadar 54 Kendilerine imdad ettiğimiz mal ve evlâd ile sanıyorlar mı ki 55 Onların hakıkaten hayırlarına müsareat ediyoruz Hayır, şuurları yok 56 Her halde rablarının haşyetinden titreyenler 57 Ve rablarının âyetlerine iyman edenler 58 Ve rablarına hiç şirk koşmıyanlar 59 Ve rablarının huzuruna varacaklarından yürekleri çarparak vergilerini verenler 60 İşte bunlar hayırlarda sür'at yarışı yaparlar ve hem onun için ileri giderler 61 Maamafih biz kimseye vüs'unden başka teklif etmeyiz, ve nezdimizde bir kitab vardır hakkı söyler, onlar da zulm edilmezler 62 Fakat onların kalbleri bundan bir dalgınlık içindedir, hem onların ondan başka bir takım işleri vardır ki hep onlar için çalışırlar 63 Nihayet refahlı olanlarını azâba çekiverdiğimiz zaman hemen feryada başlıyacaklardır 64 Feryad etmeyin bu gün, çünkü siz bizden kurtarılamazsınız 65 Karşınızda âyetlerim okunuyordu da siz ardınıza dönüyordunuz 66 Ona kafa tutarak, müsamere yaparak hezeyanlar ediyordunuz 67 Ya hâlâ o kelâmı tedebbür

etmezler mi? Yoksa onlara evvelki atalarına gelmemiş bir şey mi geldi? 68 Yoksa Peygamberlerini tanımadılar mı da onun için inkâr ediyorlar? 69 Yoksa onda bir Cinnet var, mı diyorlar? Hayır, o onlara hakk

ile geldi fakat ekserisi hakkı hoşlanmıyorlar 70 Eğer hak onların keyflerine tâbi' olsa idi Semavât ve Arz ve bunlardaki kimseler kat'ıyyen fâsid olurdu, hayır, biz onlara unutulmaz ders olacak zikirlerini getirdik de onlar zikirlerinden ı'raz ediyorlar 71 Yoksa sen onlardan bir haraç mı istiyorsun? Rabbının harâcı daha hayırlıdır, hem o, rezzakların en hayırlısıdır 72 Doğrusu sen onları dosdoğru bir caddeye çağırıyorsun 73 Fakat Âhırete inanmıyanlar caddeden sapmaktadırlar 74 Eğer biz onlara acıyıb da baskılarını açıversek mutlaka tuğyanlarında ınad eder hiç bir şey görmezler 75 Filhakika biz, onları azâba tuttuk da yine rablarına karşı uslanmadılar ve yalvarmıyorlar 76 Nihayet üzerlerine şedid azâblı bir kapı açtığımız vakıt da onun içinde ye'se düşüvereceklerdir 77

﴿٧٨﴾ وَهُوَ الَّذِى اَنْشَاَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْاَبْصَارَ وَالْاَفْـِٕدَةَ ؕ قَلِيلًا مَاتَشْكُرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ الَّذِى ذَرَاَكُمْ فِى الْاَرْضِ وَاِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٨٠﴾ وَهُوَ الَّذِى يُحْيٖ وَيُمِيتُ وَلَهُ اخْتِلَافُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ ؕ اَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨١﴾ بَلْ قَالُوا مِثْلَ مَا قَالَ الْاَوَّلُونَ ﴿٨٢﴾ قَالُٓوا ءَاِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا ءَاِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٣﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَاٰبَآؤُنَا هٰذَا مِنْ قَبْلُ اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ ﴿﴾

﴿٨٤﴾ قُلْ لِمَنِ الْاَرْضُ وَمَنْ فِيهَآ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٥﴾
سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٨٦﴾ قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمٰوَاتِ
السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٨٧﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ اَفَلَا
تَتَّقُونَ ﴿٨٨﴾ قُلْ مَنْ بِيَدِهٖ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا
يُجَارُ عَلَيْهِ اِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ سَيَقُولُونَ لِلّٰهِ قُلْ فَاَنّٰى
تُسْحَرُونَ ﴿٩٠﴾ بَلْ اَتَيْنَاهُمْ بِالْحَقِّ وَاِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿٩١﴾
مَا اتَّخَذَ اللّٰهُ مِنْ وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ اِلٰهٍ اِذًا لَذَهَبَ كُلُّ
اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ سُبْحَانَ اللّٰهِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿٩٢﴾ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَتَعَالٰى عَمَّا
يُشْرِكُونَ ﴿﴾

Halbuki sizin için o kulağı, o gözleri, o Gönülleri inşa eden o siz, pek az şükrediyorsunuz 78 Ve sizi Arzda yaratıp yayan o, hep ona haşrolunacaksınız 79 Ve o öldüren ve dirilten o, gece ve gündüzün ıhtilâfı da hep onun için, artık akıllanmıyacak mısınız 80 Hayır, evvelkilerin dedikleri gibi dediler 81 "öldüğünüz ve bir türab, bir yığın kemik olduğumuz vakıt mı, cidden biz mi mutlak ba'solunacağız? 82 Yemîn ederiz ki bize

sh:»3462

de, atalarımıza da bu, bundan evvel va'dolundu, bu eskilerin masallarından başka bir şey değil" dediler 83 Kimin o Arz ve ondaki kimseler, eğer biliyorsanız? De 84 Allahın diyecekler, o halde düşünmez misiniz? De 85 Kim o yedi Semânın rabbı ve o azametli Arşın rabbı? De 86 Allahın diyecekler, o halde korkmaz mısınız? De 87 Kim o her şeyin melekûtü yedinde ve o kayırır da ona karşı kayırılmaz olan eğer ılminiz varsa? de 88 Allahın diyecekler, o halde nereden büyüleniyorsunuz? De 89 Doğrusu biz onlara hakkı getirdik ve şüphesiz onlar yalancılar 90 Allah, hiç veled ittihaz etmedi, beraberinde bir tanrı da yok O surette her tanrı kendi yarattığı ile giderdi ve elbette biri diğerine kibrederdi, o isnad ettikleri vasıflardan sübhan o Allah 91 O gayb-ü şehadetin âlimi, binaenaleyh onların koştukları çok yüksek 92

83. ﴿اِنْ هٰذَآ اِلَّآ اَسَاطِيرُ الْاَوَّلِينَ﴾ - «Esatîr» kelimesi hakkında sûrei En'ama bak. Bu günkü kâfirlerin de Din ve Âhıret akîdelerine karşı yegâne sözleri esatîr ve hurafe demekten başka bir şey değildir. Hattâ esatîr ve hurafe karışmış bunları ıslah etmeli diyerek dindarlık kisvesi altında dinsizlik i'lân eden nice kâfirler ve şeytanlar görüyoruz, halbuki islâm, esatîrden ne kadar uzaktır. Bakın bütün bunlara karşı Kur'an gözün, kulağın, kalbin hılkatini ıhtar ederek ne güzel bir munazara ta'lim ediyor.

84. ﴿قُلْ لِمَنِ الْاَرْضُ﴾ ilh.

91.

﴿اِذًا لَذَهَبَ كُلُّ اِلٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلٰى بَعْضٍ﴾ .

Burada isbatı vahdaniyyet için bürhanı temânüun vâzıh bir takriri vardır sûrei Enbiyada « لَوْ كَانَ فِيهِمَآ اٰلِهَةٌ » bak.

﴿٩٣﴾ قُلْ رَبِّ اِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ﴾﴿

sh:»3463

﴿٩٤﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَاِنَّا
عَلٰٓى اَنْ نُرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ ﴿٩٦﴾ اِدْفَعْ بِالَّتِى هِىَ
اَحْسَنُ السَّيِّئَةَ ۜ نَحْنُ اَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٧﴾ وَقُلْ رَبِّ اَعُوذُ
بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ ۙ ﴿٩٨﴾ وَاَعُوذُ بِكَ رَبِّ اَنْ
يَحْضُرُونِ ﴿٩٩﴾ حَتّٰٓى اِذَا جَآءَ اَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
ارْجِعُونِ ۙ ﴿١٠٠﴾ لَعَلِّىٓ اَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ كَلَّا ۜ اِنَّهَا
كَلِمَةٌ هُوَ قَآئِلُهَا ۜ وَمِنْ وَرَآئِهِمْ بَرْزَخٌ اِلٰى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠١﴾
فَاِذَا نُفِخَ فِى الصُّورِ فَلَآ اَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ
﴿١٠٢﴾ فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَاُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٣﴾
وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَاُولٰٓئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوٓا اَنْفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ
خَالِدُونَ ﴿١٠٤﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ
﴿١٠٥﴾ اَلَمْ تَكُنْ اٰيَاتِى تُتْلٰى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ
﴿١٠٦﴾ قَالُوا رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَآلِّينَ

﴿١٠٧﴾ رَبَّنَآ اَخْرِجْنَا مِنْهَا فَاِنْ عُدْنَا فَاِنَّا ظَالِمُونَ ﴿١٠٨﴾
قَالَ اخْسَؤُا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ﴿﴾

sh:»3464

﴿١٠٩﴾ اِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِنْ عِبَادِى يَقُولُونَ رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ
لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ ﴿١١٠﴾ فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ
سِخْرِيًّا حَتّٰٓى اَنْسَوْكُمْ ذِكْرِى وَكُنْتُمْ مِنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١١﴾
اِنّى جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا اَنَّهُمْ هُمُ الْفَآئِزُونَ ﴿١١٢﴾
قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِى الْاَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٣﴾ قَالُوا لَبِثْنَا
يَوْمًا اَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فَسْئَلِ الْعَآدِّينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اِنْ لَبِثْتُمْ اِلَّا
قَلِيلًا لَوْ اَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٥﴾ اَفَحَسِبْتُمْ اَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ
عَبَثًا وَاَنَّكُمْ اِلَيْنَا لَاتُرْجَعُونَ ﴿١١٦﴾ فَتَعَالَى اللّٰهُ الْمَلِكُ
الْحَقُّ لَآ اِلٰهَ اِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ ﴿١١٧﴾ وَمَنْ يَدْعُ
مَعَ اللّٰهِ اِلٰهًا اٰخَرَ لَابُرْهَانَ لَهُ بِهٖ فَاِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهٖ اِنَّهُ
لَايُفْلِحُ الْكَافِرُونَ ﴿١١٨﴾ وَقُلْ رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ

الرَّاحِمِينَ ﴿

Meali Şerifi

De ki: rabbım! eğer onlara edilen vaîdi bana behemehal göstereceksen 93 Beni o zalimler güruhunda bulundurma rabbım! 94 Şübhesiz ki siz, onlara yaptığımız vaîdi sana göstermeğe elbette kadiriz 95 Sen o kötülüğü en güzel olan hasletle def'et, biz, onların ne halt edeceklerini daha iyi biliriz 96 Ve

sh:»3465

de ki: sana sığınırım rabbım! O Şeytanların dürtüşmelerinden 97 Ve sana sığınırım rabbım! huzuruma gelmelerinden 98 Nihayet Her birine ölüm geldiği vakıt diyecek ki: rabbım! döndür, döndür beni döndür 99 Belki ben o baktığımda salih bir amel işlerim, hayır hayır ! O bir kelimedir ki onu o söyler, ötelerinden ise bir berzah vardır, tâ ba's olunacakları güne kadar 100 O vakıt Sûr üfürüldü mü artık beyinlerinde o gün ne ensab vardır ne de soruşurlar 101 O zaman her kimin tartıları ağır gelirse işte onlar o felâh bulanlardır 102

Her kimin de tarıları yeğni gelirse işte onlar kendilerine yazık edenler, Cehennemde kalanlardır 103 Ateş yüzlerini yalar, o halde ki içinde dişleri sırıtır 104 Değil mi idi âyetlerim size okunuyor du siz onları tekzib ediyordunuz? 105 Rabbımız! derler: bize şekavetimiz galebe etti ve biz bir sapgın bir kavm idik 106 Ey bizim rabbımız! çıkar bizleri bundan, döner bir daha edersek her halde bizler zalimiz 107 Buyurur ki sinin orada, söylemeyin bana 108 çünkü kullarımdan bir fırka vardı «

رَبَّنَآ اٰمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَاَنْتَ خَيْرُ الرّٰاحِمِينَ ۚ

» diyorlardı da 109 siz onları mashara yerine tutunuz, hattâ size benim yâdımı unutturdular, onlara öyle gülüyordunuz 110 İşte onlara ben sabretmelerine mukabil bu gün bu mükâfatı verdim, onlardır onlar, murada erenler 111 Arzda seneler sayısı ne kadar kaldınız? Buyurur 112 Bir gün veya bir günün birazı, sayanlara sor derler 113 Buyurur ki bilmiş olsanız cidden pek az kaldınız 114 Ya zannettiniz mi ki biz, sizi sırf bir abes yarattık? ve siz, bize irca' edilmiyeceksiniz? 115 Demek ki Allah, o hak padişah yüksek çok yüksek, başka tanrı yok ancak o, o Arşı kerîmin rabbı 116 Ve her kim Allahın beraberinde diğer bir tanrı da'vâ ederse onun ona hiç bir bürhanı yoktur ve ancak rabbının ındinde hisabı vardır, hak bu ki kâfirler felâh bulmazlar 117 Hem şöyle de: «

رَبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ وَاَنْتَ خَيْرُ الرّٰاحِمِينَ

» 118

﴿رَبِّ اغْفِرْ الخ﴾ Râbbım! bana magrifet, merhamet buyur, sen merhamet edenlerin

en hayırlısısın.